

Warszawa, dnia 2 kwietnia 2015 r.

KMP.573.1.2015.WS

Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji Schroniska dla Nieletnich Warszawa-Okęcie

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 roku (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 27-28 stycznia 2015 roku, do Schroniska dla Nieletnich Warszawa-Okęcie (zwanego dalej: placówką, Schroniskiem lub SdN) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej: KMP lub Mechanizmem) w składzie: Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny), Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog) i Wojciech Sadownik (prawnik).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania nieletnich i dokonanie oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę z Jerzym Józwiakiem - dyrektorem Schroniska i Robertem Domagalskim – kierownikiem internatu;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków, w tym m.in.: sypialni, świetlic, izby przejściowej, izby izolacyjnej, izby chorych, klas lekcyjnych, warsztatów, sanitariatów, biblioteki, siłowni;
- przeprowadzono na osobności rozmowy z wybranymi wychowankami;
- zapoznano się na miejscu z wybraną dokumentacją związaną z funkcjonowaniem placówki.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali dyrektorowi Schroniska oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumenty związane z funkcjonowaniem placówki oraz regulujące prawa i obowiązki.

2. Charakterystyka placówki

Zgodnie z zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2004 roku w *sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia ich rodzajów i limitów miejsc* (Dz. U z 2004 r. Nr 6, poz. 20 ze zm.), dalej: zarządzenie, placówka funkcjonuje jako schronisko zwykle, przeznaczone dla 40 chłopców.

W dniu wizytacji w SdN przebywało 13 chłopców: 12 w internacie i 1 w grupie przejściowej (nowoprzyjęty wychowanek).

3. Personel placówki

Personel pedagogiczny w placówce liczy 31 osób. W jego skład wchodzi: dyrektor Schroniska, dyrektor szkoły, kierownik warsztatów, kierownik internatu, nauczyciele szkolni (8 osób), wychowawcy (13 osób), nauczyciele praktycznej nauki zawodu (4 osoby) oraz pedagog i psycholog wchodzący w skład zespołu diagnostycznego. W placówce zatrudnionych jest także 9 strażników.

Wszyscy pracownicy SdN, mający bezpośredni kontakt z nieletnimi, legitymują się odpowiednim kierunkowym wykształceniem, niezbędnym do wykonywania określonych zadań związanych z nauczaniem i sprawowaniem pieczy nad wychowanekami.

Przedstawiciele KMP wysoko oceniają przygotowanie do pełnienia swoich obowiązków przez pracowników placówki, na pochwałę zasługują także podnoszenie posiadanych kwalifikacji przez osoby zatrudnione w poszczególnych działach SdN. Przeważająca większość personelu przeszła szkolenia z pierwszej pomocy przedmedycznej oraz trening zastępowania agresji. Poza tym poszczególni pracownicy na bieżąco pogłębiają posiadaną wiedzę z określonych dziedzin, np. psycholog: doskonalenie umiejętności w zakresie diagnozy i doraźnej pomocy rodzinie, metoda interwencji kryzysowej krótkotrwałej, szkolenie doskonalące metody badawcze psychometria (cykliczne), zastosowanie procedury negocjacji w rozwiązywaniu konfliktów społecznych i interpersonalnych, szkolenie w zakresie problemu uzależnień, studium wiedzy o problemach alkoholowych, przemoc w rodzinie, krzywdzone dziecko; pedagog: jak pracować z zachowaniami agresywnymi,

wychowanie, a przemoc w świetle bezpieczeństwa w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, narkomania- rodzaje narkotyków, ich skutki, sposoby przeciwdziałania, przemoc seksualna wobec dzieci; wychowawcy: narkomania- rodzaje narkotyków, ich skutki, sposoby przeciwdziałania, techniki relaksacyjne i psychodrama; strażnicy: szkolenie w Ośrodku Szkoleniowym w Kulach – szkolenie I i II stopnia w zakresie radzenia sobie w sytuacjach trudnych i przeciwdziałania agresji (Szkolenie pracowników ochrony zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich).

Jednakże zdaniem przedstawicieli KMP, personelowi należy również zapewnić szkolenia z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) stanowiący, iż *Personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm.*

Podkreślić również należy, że zgodnie z informacjami przekazanymi podczas wizytacji przez personel placówki, psycholog i pedagog wchodzący w skład zespołu diagnostycznego, nie mają zapewnionej superwizji. Wizytujący zwracają uwagę, że jest ona ważna ze względu na obciążenia wynikające ze specyfiki pracy w placówce resocjalizacyjnej oraz skutkuje zwiększeniem efektywności pracownika.

4. Warunki bytowe

Budynek, w którym mieści się internat SdN, zapewnia wszelkie warunki do codziennego funkcjonowania wychowanków. Sypialnie wyposażone są w meble wystarczające do odpoczynku oraz przechowywania rzeczy codziennego użytku. Nieletni mogą nadawać tym pomieszczeniom indywidualny wygląd, dzięki czemu miejsca te nabrały przyjaznego charakteru.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudziło wyposażenie izby przejściowej, składające się z wykonanych z drewna tapczanu i łóżka oraz stolika i krzesła. Wszystkie meble były trwale przytwierdzone do podłoża. Zgodnie z wyjaśnieniami dyrektora placówki pomieszczenie to nie jest wykorzystywane, a nowi wychowankowie trafiają do grupy przejściowej. Dyrektor zaznaczył ponadto, że w roku 2015 zaplanowany jest remont izby przejściowej i stworzenie w niej warunków odpowiadających pomieszczeniu mieszkalnemu, zgodnie z § 44 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. Z 2014 r. poz. 1054 j.t.) dalej: rozporządzenie.

Wyposażenie izby izolacyjnej, odpowiadało wymogom wskazanym w § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 roku w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej (Dz. U. z 2013 r., poz. 638).

Świetlice poszczególnych grup wychowawczych były dobrze wyposażone. Nieletni mają do dyspozycji telewizory z zestawem play station, stoły do ping ponga. Poza tym pomieszczenia były umeblowane w taki sposób, że dawały wychowankom możliwości odrabiania lekcji oraz nauki. Każda grupa dysponowała ponadto kuchenką wyposażoną w lodówkę, kuchnię elektryczną, mikrofalówkę oraz frytkownicę.

Chłopcy spożywają posiłki na stołówce. W widocznym miejscu wywieszony jest jadłospis dzienny.

Dla każdej grupy wychowawczej został wyodrębniony sanitariat z zamykanymi kabinami ustępowymi, zapewniającymi intymność oraz pomieszczeniem prysznicowym. Uwagę wizytujących zwrócił fakt, że pod prysznicem nie było wyodrębnionych stanowisk. Jednakże zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora placówki, potwierdzonymi przez wychowanków w rozmowach z przedstawicielami Mechanizmu, chłopcy korzystają z tego pomieszczenia pojedynczo, w związku z tym zapewniona jest im intymność podczas zabiegów higienicznych. Jednakże dyrektor Schroniska wskazał, że na rok 2015 przewidziany jest remont tej części sanitariatu uwzględniający potrzebę wyodrębnienia stanowisk prysznicowych.

W wizytowanej placówce monitorowane są korytarze, świetlice, izba przejściowa, grupa przejściowa, izba izolacyjna i izba chorych.

Podkreślenia wymaga fakt, że związane ze stosowaniem wideonadzoru ograniczenie prawa do ochrony prywatności (art. 47 Konstytucji) realizowane jest jedynie w oparciu o przepisy aktu prawnego o charakterze wykonawczym. Żaden z przepisów ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawie nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382 j.t.) dalej: u.p.n., nie przewiduje bowiem stosowania w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich monitoringu. Tym samym naruszony zostaje, wyrażony w art. 31 ust. 3 oraz 41 ust. 1 Konstytucji wymóg zachowania ustawowej formy ograniczeń z zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw.

Z analizy art. 31 ust. 3 Konstytucji można wyprowadzić następujące przesłanki ograniczenia praw i wolności jednostki:

- 1) wymóg formy ustawowej,
- 2) określenie przesłanek materialnych,

3) wskazanie maksymalnych granic dla wprowadzania ograniczeń (nakaz poszanowania zasady proporcjonalności oraz zakaz naruszania istoty praw i wolności).

Wszystkie wymienione przesłanki muszą być spełnione łącznie, aby możliwe było wprowadzenie ograniczenia praw i wolności jednostki. Wykluczenie tych ogólnych zasad uznać należy za nieuzasadnione zubożenie konstytucyjnej ochrony praw jednostki (L. Garlicki, Konstytucja RP. Komentarz, Tom III, Warszawa, s. 17). Także Trybunał Konstytucyjny przedstawił w tym zakresie jednoznaczne stanowisko, zgodnie z którym *brak zachowania ustawowej formy dla ograniczeń wolności jednostki musi prowadzić do dyskwalifikacji danego unormowania jako sprzecznego z Konstytucją* (wyrok TK z dnia 19 maja 1998 roku, U5/97, OTK 1998, nr 4, poz. 46).

Nikogo nie można zatem pobawić praw i wolności, ani ograniczyć w korzystaniu z nich inaczej niż na warunkach określonych w ustawie. Tym samym należy podkreślić, iż uregulowanie w rozporządzeniu możliwości stosowania monitoringu w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich nie spełnia standardów wyrażonych w art. 31 ust. 3 oraz art. 41 ust. 1 Konstytucji.

5. Sytuacja osób niepełnosprawnych

Opisując warunki bytowe, przedstawiciele KMP pragną zauważyć, iż wizytowana placówka jest niedostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Pracownicy BRPO przypominają w tym miejscu, że zakres podmiotowy ustawy nie wyłącza z kręgu nieletnich sprawców czynów zabronionych osób z niepełnosprawnością, a tym samym nie pozbawia sądu możliwości umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich. Co więcej niepełnosprawność może nastąpić wskutek nieszczęśliwych zdarzeń losowych zaistniałych na terenie placówki czy też poza nią. W aktualnym stanie faktycznym osoba z niepełnosprawnością nie będzie mogła korzystać z urządzeń sanitarnych, czy też samodzielnie poruszać się po terenie placówki. Nadto podkreślić należy, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm RP *Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych* (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Dodatkowo Polska w dniu 6 września 2012 roku ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 roku przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach. Zarówno wymieniona Karta, jak i Konwencja dotyczą również osób pozbawionych

wolności oraz środowiska stworzonego w miejscu ich przebywania. Wizytujący zaznaczają, że pewne modernizacje pozwalające na minimalną samodzielność osób z niepełnosprawnością (np. uchwyty ułatwiające korzystanie z WC i prysznic) nie wymagają szczególnych nakładów finansowych czy ingerencji w architekturę budynku. Mając powyższe na uwadze, przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnością.

6. Traktowanie

Wizytujący pozytywnie ocenili atmosferę panującą w placówce. W rozmowach indywidualnych z wychowankami nie odebrali sygnałów świadczących o ich niewłaściwym traktowaniu. Zarówno dyrektor SdN, kierownik internatu jak i dyrektor szkoły posiadali szeroką wiedzę na temat braków i potrzeb poszczególnych wychowanków. W pracy z wychowankami dyrektor placówki kładzie duży nacisk na znaczenie pracy indywidualnej, na co zwraca uwagę personelu podczas posiedzeń Rady SdN.

W rozmowach niektórzy z wychowanków informowali o przeprowadzaniu kontroli osobistych przez personel placówki. Dyrektor Schroniska zdecydowanie zaprzeczył jakoby takie działania były podejmowane za jego wiedzą lub na jego polecenie. Przedstawiciele KMP stoją na stanowisku, że obowiązujące przepisy prawa nie wskazują osób uprawnionych do przeprowadzania kontroli osobistych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, jak również przesłanek ich stosowania. Ponadto zauważalny jest także brak spójności terminologicznej w rozporządzeniu, które w jednym miejscu podaje definicję kontroli osobistej (§ 2 pkt 20), w innym zaś posługuje się pojęciem przeszukania osobistego (§ 105¹⁵ pkt 6). Wizytujący podkreślają, że kontrola osobista stanowi jedną z najpoważniejszych ingerencji w prawo do prywatności i intymności osoby poddanej kontroli, a zatem upoważnienia do jej dokonywania nie można domniemywać¹, ani nie może ono wynikać z aktu rangi niższej niż ustawa. W ocenie Rzecznik Praw Obywatelskich, niewystarczające z punktu widzenia norm konstytucyjnych będzie poprzestanie jedynie na określeniu, iż kontroli osobistej poddaje się nieletnich „w szczególnie uzasadnionych przypadkach”. Ustawodawca w akcie rangi ustawowej powinien określać przypadki, w których dopuszczalna jest kontrola osobista. Nadto należy ująć w tychże przepisach, że

¹ W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 października 2013 r. (sygn. akt U 7/12), wydanego w związku z wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich, kwestionującym przepisy regulujące kontrolę osobistą cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach lub aresztach w celu wydalenia, podkreśla się, że przesłanki dopuszczalności kontroli osobistej człowieka pozbawionego już wolności osobistej nigdy nie mogą być pozostawione prawodawcy podustawowemu. Zawsze wymagają formy ustawy.

kontroli osobistej może dokonywać wyłącznie osoba tej samej płci, w niemonitorowanym pomieszczeniu. Dodatkowe zabezpieczenie w omawianej kwestii może stanowić wymóg odnotowywania przez pracowników zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich w prowadzonym do tego celu rejestrze, informacji na temat godziny, miejsca, przyczyny dokonania kontroli osobistej oraz danych kontrolującego i kontrolowanego. Opracowując przepisy w tej materii należy zapewnić, by kontrolowanie nieletnich przebiegało z poszanowaniem ich praw do intymności i prywatności. W przedmiotowej kwestii RPO zwróciła się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych w przedstawionym zakresie². W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają dyrektorowi Schroniska wyjaśnienie zgłoszeń wychowanków dotyczących kontroli osobistych.

Nowoprzyjmowani wychowankowie co do zasady muszą w początkowym okresie swojego pobytu w placówce korzystać z odzieży zapewnionej przez Schronisko. W rozmowie z przedstawicielami Mechanizmu jeden z wychowanków zaznaczył, że zakaz korzystania z odzieży prywatnej jest utrzymywany do momentu uzyskania nagrody w postaci pochwały. Natomiast dyrektor SdN wyjaśnił, że obowiązek korzystania z odzieży „schroniskowej” wynika z potrzeby przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych. Analiza monitoringu z przyjęcia nowego wychowanka wskazała ponadto, że musi się on przebrać się w dyżurce strażników, w obecności personelu placówki. Nie wykluczając względów medycznych przemawiających za zakazem korzystania z odzieży prywatnej, w ocenie przedstawicieli KMP, każdy przypadek powinien być traktowany indywidualnie, a czas korzystania z odzieży zapewnionej przez schronisko (tylko w uzasadnionych przypadkach) powinien być jak najkrótszy. Również warunki, w jakich wychowanek dokonuje zmiany odzieży, powinny zapewnić poczucie intymności i odbywać się przy udziale jedynie niezbędnego personelu.

Kolejnym problemem o charakterze systemowym, dostrzeżonym w wizytowanej placówce, jest przeprowadzanie u wychowanków testów na obecność narkotyków. Zgodnie z informacją uzyskaną od jednego z wychowanków w placówce wykonuje się takie badania (np. po powrocie z przepustki). Należy jednakże podkreślić, iż przepisy ustawy nie dają możliwości innej osobie niż kurator sądowy sprawujący nadzór nad nieletnim, obowiązania nieletniego do poddania się badaniu³ w celu ustalenia w jego organizmie obecności alkoholu

² KMP.573.24.2014.AI

³ Badanie to polega na badaniu wydychanego powietrza, badaniu śliny i badaniu krwi - § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 10 kwietnia 2012 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 468).

lub innego środka użytego w celu wprowadzenia się w stan odurzenia (art. 70b u.p.n.). Należy więc uznać, że personel placówki, nie ma prawa zobowiązania podopiecznych do poddania się takim badaniom. Wskazane wyżej przepisy u.p.n. nie wprowadzają również zastrzeżenia, że krąg podmiotów uprawnionych do przeprowadzania testów na obecność substancji odurzających mógłby ulec rozszerzeniu na podstawie zgody rodziców/opiekunów prawnych. Zgoda rodziców nie może być więc uznana za czynnik legitymizujący wykonywanie tego typu testów. Organy państwowe zobowiązane są działać na zasadach i w granicach prawa, a zatem ich uprawnień nie można domniemywać.

Odminną kwestią jest przeprowadzenie badań na obecność w organizmie środków odurzających przez lekarzy. Lekarz jako osoba uprawniona do wykonywania m.in. badań, zabiegów medycznych i diagnostycznych, zgodnie z treścią art. 32 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 roku o zawodzie lekarza i lekarza dentystry (Dz. U. z 2011 r. Nr 277, poz. 1634 ze zm.) może wykonać badania⁴ za zgodą pacjenta. Jeśli pacjentem jest osoba małoletnia, każdorazowo niezbędna jest zgoda przedstawiciela ustawowego, a w przypadku nieletniego powyżej 16 roku życia konieczna jest również jego zgoda.

W obecnym stanie prawnym pracownicy KMP zalecają odstąpienia od praktyki wykonywania testów na obecność substancji odurzających przez personel Schroniska, niemniej jednak wskazują na pilną potrzebę znowelizowania ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez nieletnich w rozmowach z przedstawicielami KMP przeszukania pokoi dokonywane są pod ich nieobecność. Dyrektor SdN w reakcji na tę informację stwierdził, że kontrolowany jest jedynie stan zabezpieczeń pokoi, np. krat. Natomiast nie są przeszukiwane rzeczy osobiste wychowanków. Z uwagi na rozbieżne informacje, przedstawiciele Mechanizmu zwracają się do dyrektora placówki z prośbą o wyjaśnienie tego zagadnienia.

Wątpliwości wizytujących wzbudziła stwierdzenie dyrektora Schroniska, iż pokoje nieletnich zamykane są na noc. W rezultacie, załatwienie potrzeby fizjologicznej uzależnione jest od reakcji strażnika na wezwanie wychowanków. Pracownicy BRPO oceniają praktykę funkcjonującą w placówce jako restrykcyjną. Nieletni powinni mieć bowiem zapewniony swobodny dostęp do sanitariatów. Należy również zwrócić uwagę, że zgodnie z Zaleceniami Komitetu Ministrów, instytucje, w których przebywają nieletni *powinny zapewnić warunki umożliwiające stosowanie jak najmniej restrykcyjnych metod nadzoru i kontroli, w stopniu*

⁴ Wykonywanie testu na obecność narkotyków można uznać za badanie medyczne, ponieważ dotyczy pobrania krwi, płwocin, potu, płynów jamy ustnej czy moczu.

niezbędnym do zabezpieczenia innych nieletnich, personelu, pozostałych osób lub przedstawicieli szerszej społeczności lokalnej przed ewentualną krzywdą ze strony nieletnich. Życie w instytucji powinno w możliwie jak najbliższy sposób oddawać pozytywne aspekty funkcjonowania w danej społeczności [pkt 53.2 i 53.3 CM/Rec (2008)11]. Chociaż § 25 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia przyznaje dyrektorowi jednostki dla zapewnienia bezpieczeństwa i porządku w placówce na czas określony zarządzić zamykanie pomieszczeń, w których wychowankowie przebywają, uczą się lub pracują, przedstawiciele Mechanizmu zalecają rozważenie odstąpienia od zamykania sypialni wychowanków w porze nocnej.

Według informacji przekazanych wizytującym przez dyrektora SdN w okresie od 1 stycznia 2014 roku do dnia wizytacji (dalej: analizowany okres) nie zanotowano w placówce wydarzeń nadzwyczajnych, nie były też stosowane środki przymusu bezpośredniego.

7. Dyscyplinowanie

Katalog nagród i środków dyscyplinarnych obowiązujących w placówce zawarty został w regulaminie udzielania nagród i stosowania środków dyscyplinarnych w Schronisku dla Nieletnich Warszawa - Okęcie. Wskazany dokument zawiera postanowienia tożsame z regulacjami zawartymi w art. 95cc § 1 pkt 1-10 i art. 95cf § 1 pkt 1-9 u.p.n.

W Schronisku dla Nieletnich Warszawa-Okęcie kadra pedagogiczna opracowała system motywacji wychowanków do pracy nad sobą w celu poprawy zachowania. Wychowankowie nie muszą zbierać punktów dodatnich by otrzymać nagrodę zgodnie z *Regulaminem nagród i stosowania środków dyscyplinarnych w Schronisku*. Każdy dział placówki wystawia codziennie na tablicy umieszczonej w widocznym miejscu ocenę z zachowania w skali od 2 do 5. Oceną wyjściową jest ocena bardzo dobra. Wychowanek wie, za jakie negatywne zachowanie ocena może zostać obniżona.

W piątki każdego tygodnia podczas apelu podsumowującego cały tydzień pracy dyrektor Schroniska omawia z chłopcami osiągnięte wyniki. Dodatkowo wszyscy wychowawcy klas, nauczyciele zawodu i wychowawcy grup mają obowiązek wystawiania wychowankom, którzy osiągnęli wyniki powyżej 4,35 wnioski o nagrodzenie zgodnie z regulaminem.

Wszystkie oceny z zachowania i ich konsekwencje omawiane są zawsze na lekcjach wychowawczych oraz zajęciach z wychowawcą grupy w internacie każdego dnia.

Wychowanek ma prawo wnieść swoje uwagi do wystawionej oceny, odwołać się, jeśli uzna, że jest ona za niska, poprawić ocenę z zachowania.

Nieletni rozmówcy przedstawiciele KMP nie zgłaszali uwag w powyższym zakresie.

8. Prawo do informacji

Po przybyciu do Schroniska nieletni przyjmowany jest przez dyrektora placówki lub osobę go zastępującą. Podczas rozmowy chłopcy są informowani o regulacjach obowiązujących w SdN. Prawa wychowanków Schroniska zostały określone w Regulaminie SdN (§ 39) dalej: regulamin.

Na tablicach grup wychowawczych wywieszane zostały regulaminy SdN, zasady oceniania wychowanków oraz udzielania nagród i kar oraz adresy instytucji stojących na straży praw człowieka, adres Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Rzecznika Praw Dziecka, Ministerstwa Sprawiedliwości oraz Rzecznika Praw Obywatelskich.

Wychowankowie w rozmowach indywidualnych wykazywali się wiedzą na temat swoich praw i obowiązków oraz procedur obowiązujących w placówce, jak również potwierdzali stały dostęp do regulaminu SdN. Nieletni w rozmowach z przedstawicielami KMP wskazywali, że mają miejsce regularne spotkania z dyrektorem SdN lub kierownikiem internatu, podczas których tłumaczone są regulaminy oraz omawiane wprowadzone zmiany.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wychowankowie mogą utrzymywać kontakt z osobami spoza Schroniska w formie korespondencyjnej, telefonicznej oraz bezpośredniej w postaci odwiedzin.

Zgodnie z regulaminem odwiedzin nieletnich organizowane są w niedziele i święta, a w pozostałe dni tygodnia mogą się odbyć, ale w sposób niekolidujący z porządkiem dnia schroniska, organizacją zajęć i czasu nieletnich. Nieletni umieszczeni w izbie przejściowej mogą być odwiedzani. Wychowankowie przyjmują gości na stołówce. Krąg osób uprawnionych do wizyt nie jest ograniczony do rodziny, co potwierdzają wpisy w zeszycie odwiedzin (odnotowane przyjscia m.in. sympatii). Dyrektor placówki może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza schroniska w przypadku, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, schroniska lub wpłynąłby niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. W takiej sytuacji zawiadamiany jest zarówno nieletni jak i sąd rodzinny (który może uchylić decyzję dyrektora). Wprowadzona regulacja odpowiada przepisom art. 66 § 4 u.p.n.

Korespondencja nieletnich, zarówno przychodząca, jak i wychodząca – według informacji przekazanych przez dyrektora schroniska, jest co do zasady, kontrolowana. Listy czytane są przez pracowników pedagogicznych. Przypomnienia w tym miejscu wymaga, że

zgodnie z art. 66 § 3 ustawy korespondencja nieletniego *może być kontrolowana przez dyrektora ośrodka, zakładu lub schroniska bądź przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo ośrodka, zakładu lub schroniska, w zasady moralności publicznej bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenie i podając powody tej decyzji. Nieletniego poucza się o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 31a. Zatrzymaną korespondencję włącza się do akt osobowych nieletniego. W związku z powyższym, pracownicy BRPO zalecają kontrolowanie korespondencji tylko w uzasadnionych przypadkach.*

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od kierownika internatu jak i dyrektora placówki, rozmowy telefoniczne wychowanków podlegają kontroli, bowiem odbywają w obecności pracowników SdN. Jest to podyktowane potrzebą zabezpieczenia toczących się postępowań sądowych. W ocenie przedstawicieli KMP tego rodzaju kontrola rozmów możliwa jest w oparciu o 66 § 3, tzn. powinna być stosowana tylko w sytuacjach wskazanych w przytoczonym przepisie. W związku z powyższym przedstawiciele Mechanizmu zalecają podobnie jak w przypadku korespondencji, kontrolowanie rozmów telefonicznych wychowanków tylko w uzasadnionych przypadkach.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Podstawową opiekę medyczną zapewnia wychowankom lekarz internista, który przyjmuje ich 2 razy w tygodniu. Poza tym w placówce przeprowadza konsultacje lekarz psychiatra. W skład średniego personelu medycznego wchodzi 2 pielęgniarki, obecne w SdN od poniedziałku do piątku. W sytuacjach nagłych wzywane jest pogotowie ratunkowe. Poza tym 2 razy w tygodniu w Schronisku przyjmuje stomatolog. W placówce wyodrębniono gabinet stomatologiczny, dzięki któremu konsultacje i leczenie chłopców realizowane są na miejscu.

Placówka dysponuje gabinetem lekarskim oraz 2 - osobową, monitorowaną izbą chorych, wyposażoną w tapczany, z osobną toaletą. Nieletni umieszczeni w izbie kąpią się w łazience grupy wychowawczej. Rozwiązanie to budzi wątpliwości pod kątem odseparowania chorych zakaźnie chłopców od pozostałych wychowanków. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają rozważenie zorganizowania łazienki dla izb chorych.

Przedstawiciele KMP pozytywnie oceniają profilaktykę chorób prowadzoną w Schronisku. Podczas pobytu w izbie przejściowej, wychowanek poddawany jest wstępnym badaniom przez pielęgniarkę oraz internistę.

Pracownicy Mechanizmu pozytywnie ocenili opiekę medyczną. W rozmowach indywidualnych wizytujący nie odebrali również negatywnych sygnałów o zapewnionej w placówce opiece lekarskiej.

11. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

W roku szkolnym 2013/2014 zrealizowany był projekt „zajęcia z elementami socjoterapii”, które odbywały się raz w tygodniu przez okres dwóch miesięcy. Podczas spotkań wychowankowie mieli okazję doświadczyć pozytywnych sytuacji o charakterze społecznym, ale także tych, z którymi trudno było się im pogodzić i które stwarzały duże trudności i opór.

Uzupełnieniem projektów profilaktycznych realizowanych przez wychowawców w placówce są systematyczne spotkania z teatrem, we współpracy z agencjami teatralnymi „Kurtyna” i „Metanoja”, podczas których nieletni nie tylko zapoznają się dorobkiem kulturalnym naszego kraju, ale także z konsekwencjami, jakie wynikają z określonych zachowań.

W pierwszym semestrze roku szkolnego 2014/2015 kontynuowano zajęcia teoretyczne z tzw. „usamodzielniania” wychowanków podobnie jak w programie „Kapitał Ludzki” w ramach Programu Przesposobienia Osób Przebywających w Zakładach Poprawczych i Schroniskach dla Nieletnich do kontaktów z instytucjami rynku pracy i pomocy społecznej. Zajęcia te są prowadzone przez nauczycieli zawodu raz w miesiącu według przygotowanego konspektu zajęć opracowanego przez kierownika warsztatów. Są to zajęcia umożliwiające chłopcom lepsze poruszanie się w sferze poszukiwania pracy jak i pomocy społecznej po opuszczeniu przez nich schroniska dla nieletnich lub zakładu poprawczego.

12. Prawo do edukacji, wypoczynku i rekreacji

W placówce działa szkoła podstawowa oraz gimnazjum. W czasie wizytacji nauczanie było prowadzone w 3 klasach gimnazjum. Ponadto nieletni biorą udział w zajęciach przysposabiających do zawodu w ślusarni, pracowni mechanicznej i stolarskiej.

Placówka posiada bogate zaplecze do zajęć sportowych, także na świeżym powietrzu. Schronisko dysponuje utrzymanym w dobrym stanie boiskiem do gry w piłkę nożną i koszykówkę. W Schronisku istnieje bardzo dobrze wyposażona siłownia. Wychowankowie

mogą także grać w tenis stołowy oraz piłkarzyki w poszczególnych grupach wychowawczych. Zajęcia mogą być także prowadzone w hali sportowej.

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora placówki wychowankowie mają możliwość codziennie korzystać z wyjść na świeże powietrze. W zeszycie spotkań rady pedagogicznej odnotowano zalecenia dyrektora SdN mówiące, że nieletni przebywający w grupie przejściowej powinien mieć zapewnione 4 godziny spaceru dziennie. W rozmowach z przedstawicielami KMP wychowankowie potwierdzili te informacje. Pracownicy BRPO dobrze oceniają zapewnienie wychowankom placówki zajęć na świeżym powietrzu.

W Schronisku działają koła zainteresowań m.in. sportowe, komputerowe plastyczne, kulinarne, z zakresu grafiki komputerowej i poligrafii. Na szczególną uwagę zasługuje ostatnie koło. W czasie zajęć wychowankowie poznając programy komputerowe mają możliwość nauczenia się projektowania okolicznościowych plakatów, zaproszeń, folderów, dyplomów, różnych form publikacji w tym tworzenie prezentacji multimedialnych. Wszystkie prace wykonane przez nieletnich są drukowane, a widoczny szybki efekt ich działalności powoduje duże zainteresowanie tymi zajęciami.

W Schronisku jest wyodrębniona biblioteka z bogatym księgozbiorem.

Wychowankowie uczestniczą w licznych konkursach, uroczystościach związanych ze świętami państwowymi, wyjazdach na turnieje sportowe oraz wycieczkach.

13. Prawo do praktyk religijnych

Wizytowana placówka posiada kaplicę rzymsko-katolicką, w której odbywają się co niedzielę msze święte. Chłopcy, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMP, nie wnieśli uwag w zakresie realizacji prawa do praktyk religijnych. Informowali, że msze organizowane są w niedziele oraz święta kościelne.

14. Zalecenia przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji.

Na podstawie art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

Dyrektorowi Schroniska dla Nieletnich Warszawa-Okęcie:

1. wyjaśnienie zgłoszonych przez wychowanków w rozmowach z przedstawicielami KMP przypadków przeprowadzania kontroli osobistych i badania na obecność narkotyków w organizmie;
2. dokonanie zmiany w zakresie możliwości korzystania przez wychowanka z odzieży prywatnej, zgodnie z uwagą wskazaną w pkt. 6 Raportu;

3. zmianę warunków, w jakich nowoprzybyły wychowanek przebiera się po przybyciu do placówki zgodnie z uwagą wskazaną w pkt 6 Raportu;
4. kontrolowanie korespondencji i rozmów telefonicznych tylko w uzasadnionych przypadkach;
5. zrealizowanie zaplanowanych remontów izby przejściowej i prysznicy;
6. rozważenie odstąpienie od zamykania sypialni na noc;
7. wyjaśnienie doniesień wychowanków dotyczących przeszukiwania pomieszczeń;
8. przeszkolenia personelu z zakresu ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym;
9. rozważenie zorganizowania łazienki dla izby chorych;
10. zapewnienie superwizji psychologowi i pedagogowi.

Ministerstwu Sprawiedliwości:

1. zapewnienie środków finansowych na realizację zaleceń ich wymagających.